

Федяєва Валентина

доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри педагогіки, психології й
освітнього менеджменту імені проф. Є. Петухова
Херсонського державного університету,
м. Херсон, Україна
ORCID: 0000-0002-8658-1875
e-mail: Valentina.Fediaieva@gmail.com

АНАЛІЗ УРОКІВ – ОСНОВА УСПІШНОСТІ МЕТОДИЧНОЇ РОБОТИ ДИРЕКТОРА ПАВЛИСЬКОЇ ШКОЛИ В. СУХОМЛИНСЬКОГО

Анотація. У статті розкрито особливості методичної роботи директора Павлівської школи В. Сухомлинського у процесі творення власної педагогічної системи, зокрема – дидактики, у якій урок посідав провідне місце.

Розробивши теоретичні засади уроку, виокремивши нові форми його проведення (уроки мислення, уроки на природі, уроки творчого розвитку і зростання), вчений весь час працював над втіленням актуальних педагогічних завдань, удосконалюючи саме класно-урочну систему навчання. Особливість його вчення полягала в єдності розв'язання на уроці як дидактичної мети, так і виховної. У дослідженні акцентується увага на тому, що відвідування й аналіз уроків вчителів стали основою в управлінській та науково-методичній діяльності директора. Адже в процесі підготовки, проведення й аналізу уроку формувалася й розвивалася педагогічна майстерність вчителя.

В аналізі уроку В. Сухомлинський виокремив такі складові: творчий характер організації навчально-виховного процесу; залучення на уроці до повноцінного навчання кожного учня; відповідність структури, методів і засобів навчання відповідності індивідуальним та віковим особливостям дітей та ін., що дало йому можливість в цілому створити школу – наукову лабораторію, у якій кожен – від директора до учня міг успішно розвиватися, творити, знаходити відповіді на актуальні життєві питання.

У публікації підкреслено, що особливу увагу у підготовці, проведенні й аналізі уроку В. Сухомлинський приділяв молодим вчителям. Не просто відвідував, а готувався з вчителями-початківцями до уроків, аналізував прорахунки, планував наступний урок, разом з вчителем радів зростанню їхньої педагогічної майстерності.

У статті утверджується думка, що урок має посідати провідне місце в управлінській діяльності директора школи, становити основу його науково-методичного та організаційно-педагогічного забезпечення і що саме цим питанням необхідно приділити належну увагу у сучасній системі підготовки вчителя і керівника школи.

Ключові слова: управлінська діяльність, науково-методичне забезпечення, відвідування та аналіз уроку, педагогічна система, типи і структура уроку.

Постановка проблеми. У житті кожної держави надзвичайно важливою справою є навчання, виховання дітей і молоді, які після здобуття освіти візьмуть на себе відповідальність будувати цю державу, примножуючи її славу і багатство. Тому основними законодавчими документами нашої держави – Конституцією України, Законом України «Про освіту» (2017), Концепцією Нової української школи (2016) передбачаються дії, спрямовані на створення умов, які забезпечать формування молодого громадянина, підвищення його інтелектуального потенціалу, розвиток творчої, духовно багатой особистості. Велика роль у цьому процесі відводиться

соціальним інститутам, зокрема школі, від ефективності якої залежить майбутнє кожної дитини.

Аналіз останніх досліджень з проблеми. Школа України сьогодні на шляху реформування освітнього процесу, в якому має поєднуватися інноватика з історичною традицією і практикою. Немає сумніву в тому, що вирішити актуальні проблеми сучасного українського шкільництва неможливо без звернення до багатющої науково-педагогічної спадщини відомих вчених, які прославили українську освіту на світовому рівні, наповнили педагогічну науку новим теоретичним знанням, перевіривши їх на практиці. Насамперед, мова йде про В. Сухомлинського, про його педагогічну систему, яка давала, дає і буде давати відповіді, що постають перед вчителями, батьками, науковцями, організаторами освіти щоденно.

Його спадщина вивчалася, аналізувалася, впроваджувалася не одним поколінням вчених різних країн: Європи, США, Австралії, Китаю, Японії. Провідні вітчизняні вчені України А. Богуш, І. Бех, Л. Березівська, О. Петренко, О. Савченко, Н. Ничкало, О. Сухомлинська розглядали й розглядають різні аспекти його багатогранного життя, діяльності, спадщини в цілому.

Мета нашої публікації – виокремити у його педагогічній системі дидактику, а конкретніше – урок. Цю проблему ми розглядаємо в контексті науково-методичної роботи директора школи.

Виклад основного матеріалу дослідження. Урок посідав чільне місце у педагогічній спадщині В. Сухомлинського. При цьому урок Василь Олександрович розглядав крізь призму різних площин: теоретичні засади уроку; урок як основа вирішення нагальних завдань дидактики і виховання; аналіз уроку в управлінській діяльності директора; урок в педагогічній майстерності вчителя.

Цим питанням він присвятив не одну працю, найбільш повно розкрив у роботах «Сто порад вчителю», «Павлиська середня школа», «Розмова з молодим директором», «Як ми розподіляємо роботу між директором і завучем» (Сухомлинський, 1976) та ін.

Варто наголосити, що відвідування уроків вчителів, як молодих, так і досвідчених, складало основу методичної роботи директора і чітко планувалося, розподілялося між директором і завучем так, щоб охопити цією роботою всіх вчителів (1976, с. 73).

Усі відвідані і проаналізовані уроки давали В. Сухомлинському можливість підготувати ґрунтовні доповіді за питаннями, які необхідно вирішувати шляхом обговорення на шкільній педагогічній раді (1976, с. 74).

Вчений наголошував, що відвідування і аналіз системи уроків, який планувався на рік, «...є найбільш цінною формою вивчення праці вчителя і учнів» (1976, с. 74). Особливо цінним було для В. Сухомлинського «уточнення власних педагогічних поглядів, поглиблення знання з дидактики, виокремлення замислів для подальшого творчого використання всього шкільного колективу» (1976, с. 74).

В. Сухомлинський приділяв увагу як аналізу уроку досвідчених вчителів, так і вчителів-початківців, виокремлював ті питання, які мають місце у роботі кожного вчителя, від яких необхідно відмовитися, а до яких необхідно додати педагогічну майстерність і активізувати організаційно-педагогічне та науково-методичне забезпечення.

Велике значення у своїх працях В. Сухомлинський відводив теоретичним засадам уроку, методам навчання: методи, які забезпечують первинне сприйняття знань і умінь учнями; методи осмислення, розвитку і поглиблення знань. Система цих методів відповідала формам проведення знань з наголошенням на тому, що кожен метод має свої особливості при викладанні конкретних навчальних дисциплін. Доцільно наголосити, що В. Сухомлинський вперше в педагогіці виокремив проблему нерозривності розумового виховання і методики навчання, акцентувавши увагу на уроці як провідній формі виховання дитини. Він підкреслював, що «...важливою умовою повноцінного розумового виховання є відповідність методів навчання, структури уроку і взагалі усіх його організаційних і педагогічних елементів навчальної

і виховної мети матеріалу, завданням всебічного розвитку учнів» (1976, с. 283). Необхідно зазначити, що в період роботи В. Сухомлинського всебічний розвиток учнів визначався партійними документами і був спрямований на формування основ комуністичної моралі.

Натомість, В. Сухомлинський був переконаний, що «знання здобуваються для того, щоб вони в якійсь певній формі використовувалися в житті, щоб переконаннями, сформованими в процесі навчання, людина керувалася в моральних, трудових, суспільних, естетичних стосунках з людьми» (1976, с. 283). Отже, позиція В. Сухомлинського щодо сутності єдності морального і розумового розвитку кардинально різнилася з партійною ідеологічною концепцією виховання і навчання дітей у 50-х–70-х рр. ХХ століття. А його спадщина викликала неоднозначне сприйняття (навіть досить критичне) за радянських часів (О. Сухомлинська).

Чільне місце в теоретичних напрацюваннях щодо уроку посідали структура уроку, взаємозв'язок його різних етапів, особливості уроку відповідно до класу: початкові, середні, старші; прийоми, форми роботи, методи навчання (як одну із провідних в Павлівській школі, В. Сухомлинський виокремлював лекційно-лабораторну форму в старших класах), засоби навчання та ін. (1976). Розкривав практику роботи в школі визначаючи, що «Практико-невичерпне джерело, саме тому, що наприкінці розкривається вся багатогранність теорії» (Сухомлинський, 1976, с. 283).

У своїх працях В. Сухомлинський неодноразово зупинявся, звертався, розкривав особливості формування педагогічної культури вчителя. Педагог ставив запитання: «Із чого складається педагогічна культура?» і відповідав: «Це перш за все глибоке знання вчителя свого предмету» (Сухомлинський, 1976, с. 471).

У своїх працях, власним досвідом та практикою проведення своїх уроків вчений довів, що «їх (майстрів педагогічної справи – В. Ф.) педагогічна культура проявляється уже при підготовці до уроку» (Сухомлинський, 1976, с. 472). Особливість підготовки до кожного уроку такими вчителями, на думку вченого, полягає в тому, що до кожного уроку вчитель готується за програмою, а не за підручником. Відмінним від інших у таких вчителів є поурочний план, який спрямовує вчителя на необхідне керівництво розумовою працею учня. Тож, урок буде успішним за багатьох умов, але успішним він буде тоді, коли вчитель «настільки добре знає азбуку своєї науки, що на уроці, у ході вивчення матеріалу, в центрі його уваги не сам зміст того, що вивчається, а учні, їхня розумова праця, їхнє мислення, труднощі їхньої розумової праці» (там само).

Не викликає заперечення теза вченого про те, «чим вільніше він володіє матеріалом, тим яскравішою є емоційність викладу і тим менше прийдеться сидіти учневі над підручником» (Сухомлинський, 1976, с. 473). Ця емоційність має бути дійсною і тільки тоді вона сприятиме успішному засвоєнню знань учнями, буде «прямим зверненням вчителя до розуму і серця вихованців». Вчитель використовує такі прийоми, як викладання матеріалу у вигляді роздумів, звернення до учнів як до співрозмовників, бесіди з учнями, постановка запитання, запрошення до роздумів тощо.

Аналізуючи урок, директор школи звертав увагу на те, чи встановлено тісний контакт вчителя і учнів, чи захоплює вчитель учнів викладом матеріалу, чи захоплені новими фактами всі, хто присутній на уроці. Іншою буде ситуація, коли вчитель не володіє педагогічною культурою і особливо не знає основи (абетки) тієї науки, які виносить на тему року. В. Сухомлинський категорично зазначав: «... Без глибокого знання науки, основи якої викладає вчитель немає педагогічної культури» (Сухомлинський, 1976). Кожен вчитель повинен знати не тільки основи навчання, але й глибокі витoki предмету.

В. Сухомлинський стверджував, що «вчитель готується до хорошого уроку все життя».

Календарний план уроків вчителів в Павлівській школі складали на навчальний рік, який «представляв собою творчу, дидактичну перспективу; уроки розвитку мислення і

мови, самостійного вивчення матеріалу учнями, позакласне читання, індивідуальна робота з окремими учнями, та ін. Те, що було відсутнє у програмі, так як програма не може передбачити особливості конкретного класу, конкретних учнів» (Сухомлиський, 1976, с. 491).

В. Сухомлинський стверджував, що «урок основна ланка навчально-виховного процесу, на якому вчитель щоденно здійснює освіту, виховання і всебічний розвиток учнів». Тому приділяв цьому питанню постійну увагу, як директор школи, був переконаний, що «...відвідування і аналіз уроку – центр уваги і піклування досвідченого директора» і цим методичним, організаційним, науково-пошуковим досвідом ділився як із досвідченими колегами, так і з директорами – початківцями, присвятивши цій проблемі у праці «Розмова з молодим директором» окрему бесіду – «Поради про відвідування і аналіз уроків» (Сухомлинський, 1976, с. 603 – 628).

Така робота допомагає директорові побачити розвиток, успіхи і прорахунки з багатьох проблем, які вирішує школа, кожен вчитель, батьки й діти.

Він підкреслював, що системне відвідування уроків, їх ґрунтовний аналіз з вчителем, обговорення на педагогічних радах дає можливість досить об'єктивно бачити і розуміти, «що робиться в школі». Зазначав, що це не стихійна, а системна планова робота з кожним вчителем, у кожному класі і вона повинна стояти «на першому місці». Василь Олександрович наголошував, що «для себе я зробив правилом: до того часу, поки не побував на двох уроках, вважаю, що сьогодні в школі нічого не зробив. І якщо складалася така ситуація, за якої директор був відсутній у школі (наради, відрядження), то заплановані відвідування уроків він обов'язково здійснював у інші дні, не порушуючи системність, періодичність, плановість, аналізуючи уроки як досвідчених, так і молодих вчителів. Також визнавав, що відвідувати і аналізувати уроки необхідно «з перших до останніх днів занять».

Така робота дає можливість побачити зростання (або навпаки) педагогічної майстерності вчителя, пізнати дітей, їхні інтереси, здібності, рівень розвитку.

Аналіз праць В. Сухомлинського (1976) весь час повертає до думки, що вся його робота пронизана принципом системності, тому його доробок становить чітку педагогічну систему.

Відвідування й аналіз уроків був «аналізом системи уроків», які В. Сухомлинський визначив як певний «... ряд уроків у межах теми, розділів». При цьому директор школи мав змогу не тільки побачити їх ефективність, результативність, а й сприйняття вчителем порад, рекомендацій, проблемних питань. Невичерпною спадщиною в музеї В. Сухомлинського в Павлівській школі є нотатки директора з аналізом уроків, які чітко прописані за кожним етапом уроку з конкретними зауваженнями, рекомендаціями, побажаннями.

Водночас варто зазначити, що без виключення директор проводив бесіди із вчителем, доводив до нього чітке бачення успішності і проблемності уроку, знайомив зі своїми записами і вчитель власним підписом підтверджував почуте. Це була просто титанічна праця. Гортаючи записи з аналізом уроків, а їх понад сотні рукописних сторінок, бачимо перед собою неперевершеного методиста, мудрого наставника, люблячого свою справу творця особливої педагогічної системи. Ці праці свідчать про надзвичайно творчий колектив вчителів дітей, батьків, який з кожним роком досягав нових успіхів. За В. Сухомлинським, «урок – це дзеркало загальної і педагогічної культури вчителя, вимір його інтелектуального багатства, показник його світогляду, ерудиції» (1976).

В. Сухомлинський радив директорам шкіл, відвідавши урок і зробивши аналіз, звернути увагу на те, як «проявляється, виявляється, виокремлюється, розкривається на уроці інтелектуальне життя педагога, його світогляд, його духовні інтереси. Чим живе вчитель, що він читає, яке місце в його духовному житті займає книга, як він слідує за досягненнями науки і досягненнями культури» (Сухомлинський, 1976, с. 608).

Особливе місце відводив В. Сухомлинський проблемі розуміння вчителем мети уроку і її досягнення. Вважав, що одним із суттєвих недоліків багатьох уроків, навіть у вчителів, які мають багаторічний стаж, є невміння чітко поставити мету уроку, підпорядкувати меті всі сторони, складові частини, етапи уроків. Вчений звертав увагу, що для багатьох вчинків це нібито проста проблема, а на практиці це не так. Наприклад, мету уроку в 1-му класі – «як навчити учнів читати і переповідати» за В. Сухомлинським можна досягнути лише тоді, коли мета – «навчати читати всіх дітей». Педагог зазначав, що необхідно чітко визначити мету, долучивши до роботи всіх без винятку дітей через різні прийоми, методи, засоби як індивідуальної, групової, так і колективної роботи. При цьому радив вчителям не захоплюватися колективними формами роботи на уроках математики, а більше захоплюватися самостійною, індивідуальною роботою.

Ураховуючи те, що практично невід'ємною складовою уроку є перевірка знань, В. Сухомлинський показав різні підходи ефективності такої роботи, поставивши питання «для чого і як перевіряти знання». (1976, с. 613). Він звертав увагу директорів, заступників, вчителів на таку організацію уроку, щоб і під час перевірки домашнього завдання всі учні працювали самостійно, індивідуально, активно (у старших класах це має носити характер самоперевірки) (1976, с. 614).

Методична робота В. Сухомлинського включала не тільки відвідування, аналіз уроку, його структури, форми й методи навчання учнів, а й підготовку до наступного (1976, с. 442).

В. Сухомлинський довів, що на уроці вчитель: 1. Думає про теоретичний матеріал, який викладає; 2. Спостерігає за учнями; 3. Як учні сприймають вчителя. Це три блоки підсистеми аналізу уроку, розробленого вченим.

Аналіз праць В. Сухомлинського свідчить, що в організації методичної роботи в школі, в аналізі відвіданих уроків, організаційно-педагогічному і науково-методичному забезпеченні організації навчально-виховного процесу в Павлівській школі, директор приділяв надзвичайно велику увагу індивідуальній роботі вчителя як за стажем роботи, так і за предметним спрямуванням, опираючись на аналіз роботи вчителів, відвідуючи як уроки, так і всі інші види роботи вчителя в школі.

Викликає захоплення його батьківська опіка над молодими вчителями, його поради, настанови, систематизовані спостереження і відповідні рекомендації та, приклади власних напрацювань. Показовою в цьому контексті є його праця «Сто порад вчителю»: «Ця книжка підказана сотнями зустрічей і бесід з молодими вчителями, які тільки починають працювати, тисячами листів від них, що їх я одержав, працюючи в Павлівській середній школі» (Сухомлинський, 1976, с. 3).

Від поради до поради В. Сухомлинський вводить в практичне поле діяльності кожного молодого вчителя за різними формами шкільного життя, провідне місце в якому посідає урок. Саме робота з молодими вчителями над підготовкою, проведенням, аналізом і перспективою подальших кроків становлення педагогічної майстерності посідали провідне місце в роботі директора Павлівської школи – В. О. Сухомлинського. У своєму вченні про урок, успішності і результативності його проведення, вчений розглядав безліч питань, які залежать від єдності багатьох проблем, які і сьогодні не втратили своєї актуальності, а навпаки – вимагають врахування як при підготовці вчителя, так і в процесі роботи.

Вивчаючи праці В. Сухомлинського, зокрема «Сто порад вчителю», ми ще раз переконуємося, що успішність кожного уроку залежить: від «педагогічного покликання», «повноти духовного життя вчителя», «радості праці» з дітьми тощо. В. О. Сухомлинський наголошував, звертаючись до молодих вчителів: «здоров'я, настрої, повнота духовного життя, радість творчої праці, задоволення від улюбленої справи тісно пов'язані між собою, взаємозалежні» (1976, с. 12).

Особливу увагу він відводив такій проблемі, як «гармонія здоров'я й сили духу». Досить трагічним для вчителя є ситуація, коли йому 45-47 років, а він уже видихався»,

«... сил уже не має». Ця проблема як ніколи постала гостро нині. У сучасній педагогічній літературі мова йде про «педагогічне вигорання». І тут дуже доречним стають поради В. Сухомлинського: пам'ятати, що робота вчителя – «це робота серця й нервів, це буквально щоденна й щогодинна витрата величезних душевних сил». Педагог радив «знати своє здоров'я, знати особливість своєї нервової системи й серця», «володіти ситуаціями» в процесі різних форм роботи з дітьми, уміння відпочити тощо. Вивчаючи вкотре працю «Сто порад вчителю», вчитуючись в кожне речення, ще раз переконуємося, що аналізуючи урок, В. О. Сухомлинський звертав увагу на безліч проблем, яким дав своє чітке трактування й розуміння, яке не знайдеш ні в одній методиці аналізу уроку: доброзичливість вчителя до дітей; розуміння кожним педагогом, що «нема й бути не може абстрактного учня»; систематичність у підготовці до уроку (до «кожного уроку готуватися все життя»); умілого розподілу часу на різних етапах навчання («бюджет часу вчителя, залежить від рівня знань учнів початкової школи»); володіння учнями (пам'ять) елементарними знаннями (елементарна грамотність); використання вчителем «двох програм навчання» (обов'язковий для заучування й збереження в пам'яті матеріал; позакласне читання, а також інші джерела інформації), що сприяє розвитку мислення школярів (уроки мислення); робота на уроці з «важкими учнями», чи реалізовано на уроці знання – підхід – знання – і мета, і засіб; активність розумової праці в процесі добування знань (постановка запитання, які прийоми використано); чи вдалося вчителю вести учнів від фактів до абстрактних істин (перше вивчення матеріалу); чи відбулося на уроці осмислення нового матеріалу, як проведено цей етап уроку; перевірка виконання домашніх завдань, ефективність розумової праці; форми оцінювання знань учнів; повторення на уроці; перевірка зошитів (мовна культура учнів); активність діяльності учнів під час уроку; навчання учнів спостерігати, бачити, розуміти «Школа спостережливості в молодшому віці – необхідна умова розумового розвитку» (1976, с. 73). Використання вчителем можливості переходу за межі обов'язкового програмного матеріалу, розвиток інтересу до знань через читання наукової та науково-популярної літератури; формування на уроці єдності між умінням й знаннями (одночасно писати і думати, читати й думати, грамотно писати і гарно читати, вміння відбирати, систематизувати, аналізувати факти; розвиток інтересу до знань, інтересу до свого предмету через різні форми урочної та позаурочної діяльності (виховна сторона навчання, кабінети, лабораторії, проведення уроків в спеціально створеному педагогічному предметному середовищі); розподіл розумової праці школярів за парами уроку (поурочне планування) (Сухомлинський, 1976, с. 91-94); домашнє завдання, врахування режиму праці й відпочинку, рекомендації щодо виконання домашніх завдань; розвиток уважності на уроці, керування увагою; використання наочності; розвиток мислення й розумових сил дітей; виховання пам'яті, розвиток пам'яті; у початковій школі – любов до малювання, підготовка дітей до швидкого письма; учить дітей працювати і правою і лівою рукою (досвід сьогодні); планування (Сухомлинський, 1976, с. 140-142) щоденник вчителя (самоаналіз). Велике значення надавав В. Сухомлинський груповим формам роботи на уроці. Особливість його підходу полягала в тому, що учні умовно ділилися на групи за розумовими здібностями, за рівнем знань і отримували різні завдання.

Василь Олександрович зазначав, що на таких уроках «шанує інтелектуальне натхнення», розкривається «діяльна душа» кожної дитини, за такою роботою «учні не «...пустують на уроці», не «... займаються сторонніми справами». І це можливо досягти вчителю на уроці тоді, якщо вчитель «...по-справжньому подумав про те, як змусити трудитися кожного учня» (1976, с. 29-30).

Висновки і перспективи подальших розвідок. Варто зазначити, що розробка питань уроку і його методичного забезпечення В. Сухомлинським є досить багатогранною, і розкрити її в одній публікації просто неможливо. Ми зупинилися на тих проблемах, які і сьогодні у роботі директора школи є актуальними, важливими та

сприятимуть реалізації Концепції нової української школи. Отож, вивчення педагогічної спадщини В. Сухомлинського, розгляд його педагогічної системи, зокрема дидактики, основ уроку, практики методичної роботи директора школи з організаційно-педагогічного забезпечення навчально-виховного процесу спрямовує на подальше наукове прочитання його праць в контексті історичної ретроспективи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

Сухомлинський, В. (1976). *Павлівська середня школа. Т. 4.* Київ: Радянська школа, с.7-385.

Сухомлинський, В. (1976). *Розмова з молодим директором школи. Т. 4.* Київ: Радянська школа. С. 385

Сухомлинський, В. (1976). *Сто порад вчителю. Т. 2.* Київ: Радянська школа, с. 417-657.

Сухомлинська, О (2008). *Этюды о В. А. Сухомлинском.* Педагогические апокрифы. Вид. «Акта». С. 430.

Сараєва, О. (2007). *Педагогічна система В. О. Сухомлинського в науковому доробку вітчизняних учених.* Кандидат педагогічних наук: Київ. 23 с.

REFERENCES

Sukhomlynskyi, V. (1976). *Pavlyshka serednia shkola* [Pavlysh Secondary School] T. 4.. Kyiv: Radianska shkola. S.7-385. (in Ukrainian)

Sukhomlynskyi V. (1976). *Rozmova z molodym dyrektorom shkoly* [Talking to a Young School Principal] T. 4. Kyiv: Radianska shkola. S.385. (in Ukrainian)

Sukhomlynskyi, V. (1976). *Sto porad vchytelvi* [One hundred Tips for Teachers]. T. 5 Kyiv: Radianska shkola. S. 417-657. (in Ukrainian)

Suhomlinskaya, O. (2008). *Etyudi o V.A.Sukhomlinskom.* [Etudes on V.A.Sukhomlinskiy] Pedagogicheskie Apocryphy. Vyd. "Akta". S 430. (in Russian)

Saraieva, O. (2007). *Pedahohichna systema V.O.Sukhomlynskoho v naukovomu dorobku vitchyznianskykh uchenykh.* [Pedagogical System of V.O. Sukhomlynskyi in Scientific Work of Ukrainian Scientists]. Kandydat Pedahohichnykh Nauk. Kyiv. 23 s. (in Ukrainian)

LESSON AS THE BASIS OF SUCCESSFUL SCIENTIFIC AND METHODOLOGICAL WORK OF THE HEADMASTER V. SUKHOMLYNSKYI

Valentyna Fediaieva,

Doctor of Sciences (in Pedagogy), Professor,
Professor at the Department of Pedagogy, Psychology and
Educational Management named after prof. E. Petukhova,
Kherson State University,

Kherson, Ukraine

ORCID: 0000-0002-8658-1875

e-mail: Valentina.Fediaieva@gmail.com

Abstract. The article reviews the methodological peculiarities of V. Sukhomlynskyi's work – the headmaster at Pavlyshska school – that he applied when creating his own pedagogical system which included didactics with a lesson as the main component of it. Having developed the theoretical grounds of a lesson and having distinguished the new forms of its conduct (lessons of thinking, outdoors lessons, lessons of creative development and growth) the scientist was constantly working on the current pedagogical problems solving, concentrating specifically on the improvement of the lesson-based system of education. The specific feature of his education system was the attempt to unite both didactic and disciplinary objectives of a lesson. The paper emphasizes the fact that attending and analyzing lessons of different teachers became the grounds of managerial, scientific and

methodological activity of the headmaster. The scientist was firmly convinced that the formation of teacher's pedagogical mastery could be developed and improved when preparing, conducting and analyzing a lesson.

The article reveals which of the new, different from the typical (directorial) ones, methodological requirements to lesson analysis V. Sukhomlynskyi introduced. This approach allowed the scientist to make the educational process in school more creative, to involve every single student into active participation in the educational process and as a result to create the school as scientific laboratory where every member – from the headmaster to the teacher and student – could successfully develop, create and find the answers to the pressing questions of the day.

The article stresses out that special attention when preparing, conducting and analyzing a lesson was given by V. Sukhomlynskyi to the young teachers. He not only attended their lessons but took active part and was involved into the process of lesson preparation with the new coming teachers, paid their attention to the drawbacks, planned the next lesson, together with a teacher was happy with the incase of his success and pedagogical mastery progress. Generally speaking, the article argues that lesson must be ranked high in the managerial activity of any headmaster as it can provide firm grounds of successful scientific, methodological and pedagogical activity of a school. That is why it is extremely important to keep these items in mind and give them priority when preparing school teachers and management.

Keywords: managerial activity, methodological support, lesson attendance and analysis, pedagogical system, lesson types and structure.

Стаття надійшла до редакції 09.10.2019 р.